

© Стоян Н.В., Сергета І.В.

УДК: 613+378.178:378.4

Стоян Н.В., Сергета І.В.

Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018)

ПСИХОГІГІЄНИЧНА ОЦІНКА ВЛАСТИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ СТУДЕНТІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗМІН У ДИНАМІЦІ НАВЧАННЯ В МЕДИЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Резюме. В ході психогігієнічної оцінки властивостей темпераменту студентів медичного вищого навчального закладу виявлено, що у юнаків найбільш високі відповідно до рівня вираження показники соціальної ергістичності, соціальної пластичності, соціального темпу, емоційності і соціальної емоційності були властиві для студентів-першокурсників, найбільш високі показники ергістичності, пластичності та темпу реакцій - для студентів-третьокурсників, найменш високі згідно із рівнем вираження показники соціальної ергістичності, соціальної пластичності, соціального темпу і соціальної емоційності були властиві для студентів-третьокурсників, найменш високі показники ергістичності, пластичності, темпу реакцій і емоційності - для студентів-випускників. Разом з тим, у дівчат під час визначення показників соціальної ергістичності, пластичності, соціальної пластичності, темпу і соціального темпу, емоційності і соціальної емоційності найбільш високі показники були властиві для студенток, які навчалися на 3-му курсі, найменш високі - для студенток 6-го курсу.

Ключові слова: студенти, медичний вищий навчальний заклад, властивості темпераменту, психогігієнічна оцінка.

Вступ

Одне з визначальних місць у структурі особливостей особистості людини займають властивості темпераменту, що обумовлюють характер її пристосування до дії як чинників навколишнього середовища, так і, в ще більшій мірі, до дії факторів соціальних умов життя, визначаючи динамічні характеристики інтенсивності та швидкості реагування у відповідь на їх вплив, рівень емоційної збудливості і рівноваги тощо [Гільбух, 1992; Сергета, Бардов, 1997; Райгородский, 2000].

Ураховуючи це, особливу увагу у контексті розроблення та наукового обґрунтування психогігієнічних основ створення здоров'язберігаючого середовища необхідно звернути увагу на процеси формування провідних особливостей особистості студентів, які перебувають в умовах сучасних вищих навчальних закладах (ВНЗ), що визначають високий рівень функціональної готовності до засвоєння надзвичайно важливих, виходячи з позицій формування високої професійної підготовленості, теоретичних умінь і практичних навичок, та свідчать про встановлення оптимальних взаємин особистості і середовища перебування в ході виконання діяльності, яка властива для студентської молоді і в повній мірі задовольняє її актуальні потреби [Сергета, Бардов, 1997; Полька, Сергета, 2012; Сердюк и др., 2012]. Саме тому особливої значущості набуває проведення всебічної психогігієнічної оцінки процесів формування таких критеріальних характеристик особливостей особистості студентів медичних ВНЗ, як показники темпераменту.

Метою дослідження є здійснення психогігієнічної оцінки властивостей темпераменту студентів та встановлення особливостей їх змін у динаміці навчання в медичному вищому навчальному закладі.

Матеріали та методи

Дослідження проводились на базі Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирого-

ва, де під наглядом перебували 307 студентів (150 юнаків і 157 дівчат), які навчалися на 1-му, 3-му та 6-му курсах медичного факультету. Для визначення та подальшої психогігієнічної оцінки використовувалася опитувальник структури темпераменту Русалова, що надавав можливість визначити такі його компоненти, як ергістичність і соціальна ергістичність, пластичність і соціальна пластичність, темп і соціальний темп, емоційність і соціальна емоційність [Райгородский, 2000].

Статистичний аналіз отриманих результатів передбачав використання процедур описової статистики на підставі застосування стандартного пакету прикладних програм багатомірного статистичного аналізу "Statistica 6.1 for Windows" (належить Вінницькому національному університету імені М.І. Пирогова, ліцензійний №АХХ910А374605FA).

Результати. Обговорення

У ході визначення показників відповідно до шкали ергістичності, яка відображує ступінь активності людини і, передусім, рівень вираження потреби в засвоєнні предметного світу, наявності або відсутності прагнення до виконання напруженої розумової і фізичної праці, а також ступінь залучення у процес діяльності, серед студентів 1-го курсу становили $5,24 \pm 0,32$ балів у юнаків та $5,35 \pm 0,34$ балів у дівчат, серед студентів 3-го курсу - відповідно $6,28 \pm 0,38$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) та $6,52 \pm 0,37$ балів ($19,8\%$; ($p(t)1-3 > 0,05$), серед студентів 6-го курсу - відповідно $6,28 \pm 0,37$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)3-6 > 0,05$) та $5,78 \pm 0,35$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 < 0,05$). Цікавим слід визнати і той факт, що статистично-значущі відмінності реєструвались у разі порівняння показників ергістичності, які були властиві як для студенток-першокурсниць, так і для студенток-випускниць ($p(t)1-6 < 0,05$). Водночас яких-небудь статистично-значущих статево-зумовлених розбіжностей не реєструвалось ($p(t)ю-д > 0,05$).

Таблиця 1. Властивості темпераменту студентів в динаміці навчання у медичному вищому навчальному закладі, бали ($M \pm m$; n ; p).

Властивості темпераменту	Час досліджень	Групи студентів				$p(t)_{юд}$
		Юнаки		Дівчата		
		n	$M \pm m$	n	$M \pm m$	
Ергістичність	1 курс	50	5,24±0,32	56	5,35±0,34	>0,05
	3 курс	50	6,28±0,38	51	6,52±0,37	>0,05
	6 курс	50	6,28±0,37	50	5,78±0,35	>0,05
	$p(t)_{1-3}$	>0,05		>0,05		
	$p(t)_{3-6}$	>0,05		>0,05		
	$p(t)_{1-6}$	>0,05		<0,05		
	Соціальна ергістичність	1 курс	50	8,28±0,38	56	7,08±0,31
3 курс		50	7,04±0,46	51	7,21±0,50	>0,05
6 курс		50	7,14±0,43	50	6,20±0,28	>0,05
$p(t)_{1-3}$		>0,05		>0,05		
$p(t)_{3-6}$		>0,05		>0,05		
$p(t)_{1-6}$		>0,05		>0,05		
Пластичність		1 курс	50	6,38±0,46	56	5,89±0,46
	3 курс	50	7,16±0,33	51	6,70±0,47	>0,05
	6 курс	50	6,96±0,41	50	5,24±0,44	<0,05
	$p(t)_{1-3}$	>0,05		>0,05		
	$p(t)_{3-6}$	>0,05		>0,05		
	$p(t)_{1-6}$	>0,05		>0,05		
	Соціальна пластичність	1 курс	50	6,64±0,39	56	5,89±0,32
3 курс		50	6,12±0,38	51	6,66±0,37	>0,05
6 курс		50	6,50±0,38	50	5,46±0,27	<0,05
$p(t)_{1-3}$		>0,05		>0,05		
$p(t)_{3-6}$		>0,05		>0,05		
$p(t)_{1-6}$		>0,05		>0,05		
Темп		1 курс	50	8,18±0,39	56	6,82±0,37
	3 курс	50	8,48±0,43	51	7,66±0,44	>0,05
	6 курс	50	7,64±0,47	50	6,58±0,38	>0,05
	$p(t)_{1-3}$	>0,05		>0,05		
	$p(t)_{3-6}$	>0,05		<0,05		
	$p(t)_{1-6}$	>0,05		>0,05		

Загалом необхідно відзначити, що найвищі показники реєструвались у юнаків, які навчались на 3-му і 6-му курсах, та у дівчат, які навчались на 3-му курсі медичного ВНЗ і, таким чином, саме в цей період навчання для сучасних студентів-медиків були властиві висока потреба в засвоєнні навчальних знань і умінь, предметного світу медичного спрямування загалом, формуванні намагань щодо здійснення активної професійно-спрямованої навчальної діяльності тощо.

Разом з тим найнижчі показники спостерігались серед юнаків-першокурсників та дівчат-першокурсниць, тобто на вихідному етапі навчання, і отже, саме в цей час для студентів-медиків були властиві низький рівень

Продовження таблиці 1.

Властивості темпераменту	Час досліджень	Групи студентів				$p(t)_{юд}$
		Юнаки		Дівчата		
		n	$M \pm m$	n	$M \pm m$	
Соціальний темп	1 курс	50	7,84±0,41	56	6,91±0,32	>0,05
	3 курс	50	6,98±0,35	51	7,25±0,48	>0,05
	6 курс	50	7,22±0,33	50	6,06±0,25	<0,05
	$p(t)_{1-3}$	>0,05		>0,05		
	$p(t)_{3-6}$	>0,05		<0,05		
	$p(t)_{1-6}$	>0,05		>0,05		
	Емоційність	1 курс	50	6,96±0,47	56	5,64±0,53
3 курс		50	5,70±0,47	51	7,43±0,45	<0,05
6 курс		50	5,06±0,53	50	4,92±0,48	>0,05
$p(t)_{1-3}$		>0,05		<0,05		
$p(t)_{3-6}$		>0,05		<0,01		
$p(t)_{1-6}$		<0,05		>0,05		
Соціальна емоційність		1 курс	50	6,96±0,43	56	6,07±0,47
	3 курс	50	6,18±0,38	51	7,64±0,43	<0,05
	6 курс	50	6,38±0,43	50	5,22±0,50	>0,05
	$p(t)_{1-3}$	>0,05		<0,05		
	$p(t)_{3-6}$	>0,05		<0,01		
	$p(t)_{1-6}$	>0,05		>0,05		
	Контрольна шкала	1 курс	50	3,62±0,21	56	3,91±0,21
3 курс		50	3,36±0,23	51	2,98±0,26	>0,05
6 курс		50	3,20±0,21	50	4,30±0,22	<0,05
$p(t)_{1-3}$		>0,05		<0,05		
$p(t)_{3-6}$		>0,05		<0,01		
$p(t)_{1-6}$		>0,05		>0,05		

навчально-значущої активації та бажання бути залученим до процесів професійно-спрямованої навчальної діяльності, причому однією з найбільш важливих причин виникнення таких явищ, на нашу думку, слід було вважати зміну стереотипів здійснення навчальної діяльності з так званого "шкільного" на "університетський" а також значне підвищення рівня самостійності студентів-першокурсників на тлі зменшення, в окремих випадках повної втрати, контролю за суворістю побудовою режиму навчальної діяльності з боку батьків і викладацького складу.

Розглядаючи результати узагальненого аналізу величин щодо ступеня розвитку властивостей темпераменту за шкалою ергістичності, потрібно відзначити, що протягом досліджуваного періоду реєструвалась перевага показників, які були властиві для помірного рівня ергістичності. Зокрема, їх питома вага становила 62,0% серед юнаків-першокурсників та 57,1% серед дівчат-першокурсниць, 54,0% серед юнаків-третьокурсників та 53,0% серед дівчат-третьокурсниць, 68,0% серед юнаків-випускників та 56,0% серед дівчат-випускниць. В той же час звертала на себе увагу наявність різносп-

рямованих тенденцій відносно змін структурних показників, що відображували ступінь поширення низьких і високих величин. Так, питома вага студентів з високим рівнем ергістичності складала 12,0% - у юнаків-студентів 1-го курсу і 14,2% у дівчат-студенток 1-го курсу, 24,0% у юнаків-студентів 3-го курсу та 27,0% у дівчат-студенток 3-го курсу (саме у цей період навчання частка таких показників була найвищою), а також 18,0% у дівчат-студентів 6-го курсу і 18,0% у юнаків-студенток 6-го курсу. Зрештою, частка показників, які відзначали низький рівень ергістичності, дорівнювала 26,0% серед студентів 1-го курсу і 28,7% серед студенток 1-го курсу (саме у цей період навчання питома вага таких показників була найвищою), 22,0% серед студентів 3-го курсу і 20,0% серед студенток 3-го курсу, 14,0% серед студентів 6-го курсу і 26,0% серед студенток 6-го курсу.

Аналізуючи дані, які надають інформацію про ступінь розвитку показників властивостей темпераменту відповідно до шкали соціальної ергістичності, що надає інформацію про наявність потреби в численних соціальних контактах та чітко вираженому прагненні до лідерства, спілкування і комунікацій з оточуючими, слід відзначити, що їх значення серед юнаків і дівчат, які навчались на 1-му курсі, становили відповідно $8,28 \pm 0,38$ балів та $7,08 \pm 0,31$ балів, серед юнаків і дівчат, які навчались на 3-му курсі, - відповідно $7,21 \pm 0,50$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) та $7,04 \pm 0,46$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$), серед юнаків і дівчат, які навчались на 6-му курсі, відповідно $6,20 \pm 0,28$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) та $7,14 \pm 0,43$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$).

Таким чином, одержані результати засвідчували той факт, що найвищий рівень показників за шкалою, яка підлягала дослідженню, реєструвався серед юнаків, які навчались на 1-му курсі, та серед дівчат, які навчались на 3-му курсі, натомість, найнижчий їх рівень був властивий для юнаків-студентів 6-го курсу та дівчат-студенток 3-го курсу. Привертала на себе увагу і наявність статевих статистично-значущих розбіжностей між показниками соціальної ергістичності першокурсників і першокурсниць ($p(t)ю-д < 0,05$).

Під час аналізу особливостей структурного розподілу показників, які визначались, слід було відзначити перевагу показників, що відзначали помірний рівень соціальної ергістичності, питома вага яких становила 46,0% серед юнаків-першокурсників і 73,2% серед дівчат-першокурсниць, 38,0% серед юнаків-третьокурсників і 43,0% серед дівчат-третьокурсниць, 52,0% серед юнаків-випускників і 82,0% серед дівчат-випускниць. Питома вага показників високого рівня соціальної ергістичності коливалась в межах від 38,0% у студентів, що навчались на 6-му курсі, до 25,0% серед студентів, що навчались на 1-му курсі, та від 14,0% у студенток, що навчались на 6-му курсі, до 39,0% серед студенток, що навчались на 3-му курсі, питома вага показників низького рівня - в межах від 4,0% у студентів-першокурсників до 20,0% у студентів-третьокурсників у юнаків

та в межах від 1,8% у студенток-першокурсниць до 18,0% серед студенток-третьокурсниць - у дівчат.

Розглядаючи результати, які відображували ступінь розвитку показників за шкалою пластичності, що визначає особливості перебігу процесів пристосування студентів до навчально-значущих обставин, котрі постійно змінюються і завдяки яким певні характеристики психофізіологічних і психічних взаємовідношень в умовах дії чинників соціальних умов життя або перебудовуються, або компенсуються, слід відзначити наступне. Серед студентів 1-го курсу значення її критеріальних показників складала $6,38 \pm 0,46$ балів у юнаків та $5,89 \pm 0,46$ балів у дівчат, серед студентів 3-го курсу - відповідно $7,16 \pm 0,33$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) у юнаків та $6,70 \pm 0,47$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) у дівчат, серед студентів 6-го курсу відповідно $6,96 \pm 0,41$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) у юнаків та $5,24 \pm 0,44$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) у дівчат.

Одержані дані засвідчували наявність найбільш суттєвих показників і серед юнаків, і серед дівчат, які навчались на 3-му курсі, натомість, найнижчі показники були властиві для юнаків-першокурсників та дівчат-випускниць. Крім того, звертала на себе увагу наявність статевих статистично-значущих розбіжностей між значеннями пластичності, що була властива для студенток і студентів випускного курсу ($p(t)ю-д < 0,05$).

У структурі розподілу досліджуваних показників реєструвалась суттєва перевага частки значень, характерних для помірного рівня пластичності психічних процесів, що становила 46,0% у юнаків-першокурсників і 28,6% у дівчат-першокурсниць, 64,0% у юнаків-третьокурсників і 45,1% у дівчат-третьокурсниць, 46,0% у юнаків-випускників і 34,0% у дівчат-випускниць. Далі слідувала частка величин, що відображували високу пластичність нервових процесів, питома вага яких становила відповідно 32,0% і 35,7% серед юнаків та дівчат студентів 1-го курсу, 28,0% і 31,4% серед юнаків та дівчат студентів 3-го курсу, а також 36,0% і 22,0% серед юнаків та дівчат студентів 6-го курсу. Достатньо суттєвих значень досягали і показники, що засвідчували ступінь поширення показників низького рівня пластичності - їх величини складала відповідно 22,0% у юнаків-першокурсників і 35,7% у дівчат-першокурсниць, 8,0% у юнаків-третьокурсників і 23,5% у дівчат-третьокурсниць, 18,0% у юнаків-випускників і 44,0% у дівчат-випускниць.

Оцінюючи особливості розвитку показників за шкалою соціальної пластичності, яка відображує особливості спрямованості людини на з'ясування ступеня легкості або ступеня важкості переключення в процесі спілкування від однієї людини на іншу, схильності до різноманітності комунікаційних програм, слід було зазначити, що серед студентів 1-го курсу їх значення становили $6,64 \pm 0,39$ балів у юнаків та $5,89 \pm 0,32$ балів у дівчат, серед юнаків і дівчат студентів 3-го курсу - відповідно $6,12 \pm 0,38$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) та $6,66 \pm 0,37$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$), серед юнаків і дівчат студентів 6-го курсу

су - відповідно $6,50 \pm 0,38$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) та $5,46 \pm 0,27$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$).

Як і в попередньому випадку, звертала на себе увагу наявність статевих статистично-значущих розбіжностей між значеннями досліджуваних показників, властива для студентів і студенток випускного курсу ($p(t)ю-д < 0,05$). Крім того, слід було зазначити, що відповідно до отриманих результатів найбільш високий рівень соціальної пластичності відзначався у юнаків, які навчалися на 1-му і 6-му курсах, натомість, у дівчат спостерігалась картина зовсім іншого змісту - найбільш високий рівень досліджуваних характеристик був властивий для студенток 3 курсу.

Аналізуючи результати структурного розподілу величин щодо ступеня розвитку соціальної пластичності, слід відзначити, що найбільш значущою була питома вага показників, властивих для помірного рівня соціальної пластичності, частка яких становила 58,0% у юнаків-першокурсників і 78,5% у дівчат-першокурсниць, 54,0% у юнаків-третьокурсників і 59,0% у дівчат-третьокурсниць, 62,0% у юнаків-випускників і 80,0% у дівчат-випускниць. Друге, згідно із ступенем поширення, місце займала частка показників, які відзначали високий рівень розвитку соціальної пластичності та становили відповідно 28,0% серед юнаків і 14,3% серед дівчат, що навчалися на 1-му курсі, 22,0% серед юнаків і 25,0% серед дівчат, що навчалися на 3-му курсі, 24,0% серед юнаків і 6,0% серед дівчат, що навчалися на 6-му курсі. Зрештою, на третьому місці в структурі досліджуваних показників перебували значення показників соціальної пластичності, які відзначали її низький рівень - їх питома вага складала 14,0% у юнаків-першокурсників і 7,2% у дівчат-першокурсниць, 24,0% у юнаків-третьокурсників і 16,0% у дівчат-третьокурсниць, 14,0% у юнаків-випускників і 14,0% у дівчат-випускниць.

Здійснюючи оцінку особливостей розвитку показників відповідно до шкали темпу реакцій, яка визначає швидкість перебігу основних психічних процесів, швидкість моторно-рухових актів у разі виконання предметної діяльності, необхідно було відзначити той факт, що узагальнений рівень показників, котрі оцінювались, становив серед студентів 1-го курсу відповідно $8,18 \pm 0,39$ балів у юнаків та $6,82 \pm 0,37$ балів у дівчат, серед студентів 3-го курсу - відповідно $8,48 \pm 0,43$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) у юнаків та $7,66 \pm 0,44$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) у дівчат, серед студентів 6-го курсу - відповідно $7,64 \pm 0,47$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) у юнаків та $6,58 \pm 0,38$ балів ($p(t)3-6 < 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) у дівчат.

Найбільш високий рівень розвитку показників спостерігався серед юнаків і дівчат, що навчалися на 3-му курсі, найнижчий - серед юнаків і дівчат, що навчалися на 6-му курсі. Привертала увагу статево-обумовлені статистично-значущі розбіжності між значеннями досліджуваних показників, властиві для студентів і студенток 3-го курсу ($p(t)ю-д < 0,05$), а також між величинами темпу реакцій, властивих для студенток-третьокурсниць

і студенток-випускниць ($p(t)3-6 < 0,05$).

Розглядаючи показники властивостей темпераменту, які визначались за шкалою темпу реакцій, слід було відзначити, що найбільш суттєвою слід було вважати питому вагу показників, котрі відзначали помірний рівень розвитку показників - відповідно 45,0% у юнаків-першокурсників і 59,0% у дівчат-першокурсниць, 28,0% у юнаків-третьокурсників і 41,0% у дівчат-третьокурсниць, 46,0% у юнаків-випускників і 70,0% у дівчат-випускниць. Друге місце, відповідно до ступеня поширення, займали показники, які відзначали високий рівень розвитку темпу реакцій та становили 47,0% серед юнаків і 30,3% серед дівчат, які навчалися на 1-му курсі, 64,0% серед юнаків і 45,0% серед дівчат, які навчалися на 3-му курсі, 44,0% серед юнаків і 22,0% серед дівчат, які навчалися на 6-му курсі. Зрештою, третє місце в структурі досліджуваних показників займали дані, що відзначали низький рівень темпу реакцій, питома вага яких складала 8,0% у юнаків-першокурсників і 10,7% у дівчат-першокурсниць, 8,0% у юнаків-третьокурсників і 14,0% у дівчат-третьокурсниць, 10,0% у юнаків-випускників і 8,0% у дівчат-випускниць.

Аналізуючи показники за шкалою оцінки соціального темпу, яка надає інформацію про швидкісні характеристики мовно-рухових актів у процесі спілкування, тобто про здатність до вербалізації моторно-рухових актів під час виконання предметної діяльності, слід зазначити, що рівень його показників становив $7,84 \pm 0,41$ балів у юнаків та $6,91 \pm 0,32$ балів у дівчат студентів 1-го курсу, відповідно $6,98 \pm 0,35$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) та $7,25 \pm 0,48$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) у юнаків і дівчат студентів 3-го курсу, відповідно $7,22 \pm 0,33$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) та $6,06 \pm 0,25$ балів ($p(t)3-6 < 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) у юнаків і дівчат студентів 6-го курсу.

Отже, найвищий рівень досліджуваних показників реєструвався у юнаків-першокурсників та у дівчат-третьокурсниць, найнижчий - і у юнаків, і у дівчат, які навчалися на випускному курсі. Як і в попередньому випадку, звертали на себе увагу статистично-значущі розбіжності між значеннями досліджуваних показників, властиві для студентів і студенток 6-го курсу ($p(t)ю-д < 0,05$), а також між величинами темпу реакцій, властивими для студенток-третьокурсниць і студенток-випускниць ($p(t)3-6 < 0,05$).

Дані оцінки структурних особливостей розподілу показників, які підлягали розгляду, засвідчували той факт, що найбільшою слід було вважати питому вагу показників середнього рівня соціального темпу, значення яких досягали 48,0% у юнаків-першокурсників і 70,0% у дівчат-першокурсниць, 62,0% у юнаків-третьокурсників і 27,0% у дівчат-третьокурсниць, 74,0% у юнаків-випускників і 84,0% у дівчат-випускниць. Частка значень, характерних для високого рівня соціального темпу, складала 42,5% серед юнаків і 25,0% серед дівчат, які навчалися на 1-му курсі, 24,0% серед юнаків і 51,0% серед дівчат, які навчалися на 3-му курсі, та 24,0% серед юнаків і 12,0%

серед дівчат, які навчалися на 6-му курсі. Зрештою, питома вага величин, властивих для низького рівня соціального темпу, становила відповідно 10,0% у юнаків і 5,0% у дівчат, які навчалися на 1-му курсі, 14,0% у юнаків і 22,0% у дівчат, які навчалися на 3-му курсі, та 2,0% у юнаків і 4,0% у дівчат, які навчалися на 6-му курсі.

Під час визначення провідних показників властивостей темпераменту за шкалою емоційності, найважливішими ознаками якої слід вважати наявність тенденцій в особистісній сфері до врівноважування або, навпаки, неуврівноважування процесів збудження і гальмування, а також здатність до надійного самоконтролю емоційних проявів і тривожності, необхідно було відзначити, що узагальнений рівень показників, які визначались, становив серед студентів 1-го курсу $6,96 \pm 0,47$ балів у юнаків та $5,64 \pm 0,53$ балів у дівчат, серед студентів 3-го курсу відповідно $5,70 \pm 0,47$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) у юнаків та $7,43 \pm 0,45$ балів ($p(t)1-3 < 0,05$) у дівчат, серед студентів 6-го курсу відповідно $5,06 \pm 0,53$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 < 0,05$) у юнаків та $4,92 \pm 0,48$ балів ($p(t)3-6 < 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) у дівчат.

Слід підкреслити, що найвищі за рівнем вираження показники емоційності і у юнаків-студентів, і у дівчат-студенток спостерігались під час навчання на 1-му і 3-му курсах, найнижчі показники - у студентів і студенток випускного курсу. Звертали на себе увагу статево-обумовлені статистично-значущі розбіжності між значеннями досліджуваних показників, властиві для студентів і студенток 3-го курсу ($p(t)ю-д < 0,05$).

У структурі показників емоційності, що відображували її головні кореляти, найсуттєвішою слід було вважати питому вагу показників, які засвідчували помірний рівень емоційності студентів - питома вага таких показників становила 36,0% у юнаків-першокурсників і 32,1% у дівчат-першокурсниць, 46,0% у юнаків-третьокурсників і 45,0% у дівчат-третьокурсниць, 26,0% у юнаків-випускників і 32,0% у дівчат-випускниць. Достатньо суттєвою була частка величин, які відзначали високий рівень розвитку емоційності - їх значення серед юнаків-студентів 1 курсу складало 40,0%, серед дівчат-студенток 1-го курсу - 32,1%, серед юнаків-студентів 3-го курсу - 24,0%, серед дівчат-студенток 3-го курсу - 43,0%, серед юнаків-студентів 1-го курсу - 30,0%, серед дівчат-студенток 6-го курсу - 20,0%. Зрештою, найменшою за ступенем вираження слід було вважати питому вагу величин, що відзначали низький рівень поширення показників емоційності, значення яких у юнаків-студентів 1-го курсу становили 24,0%, у дівчат-студенток 1-го курсу - 35,8%, у юнаків-студентів 3-го курсу - 30,0% у дівчат-студенток 3-го курсу - 12,0%, у юнаків-студентів 1-го курсу - 44,0%, у дівчат-студенток 6-го курсу - 48,0%.

Здійснюючи оцінку особливостей розвитку показників відповідно до шкали соціальної емоційності, яка характеризує емоційну чутливість в комунікативній сфері і, отже, ступінь чутливості до невдач у спілкуванні та оцінок оточуючих людей, слід було зазначити,

що їх значення серед студентів 1-го курсу становили $6,96 \pm 0,43$ балів у юнаків та $6,07 \pm 0,47$ балів у дівчат, серед студентів 3-го курсу - відповідно $6,18 \pm 0,38$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$) та $7,64 \pm 0,43$ балів ($p(t)1-3 > 0,05$), серед студентів 6-го курсу - відповідно $5,22 \pm 0,50$ балів ($p(t)3-6 > 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$) та $6,38 \pm 0,43$ балів ($p(t)3-6 < 0,05$; $p(t)1-6 > 0,05$).

Отже, найвищі показники під час визначення основних тенденцій щодо змін соціальної емоційності спостерігались у юнаків-першокурсників і дівчат-третьокурсниць, найнижчі - серед юнаків-третьокурсників і дівчат-випускниць.

У структурі розподілу показників, що розглядалися, питома вага показників, властивих для помірних величин становила 46,0% серед юнаків студентів 1-го курсу і 27,0% серед дівчат студенток 1-го курсу, 58,0% серед юнаків студентів 3-го курсу і 35,0% серед дівчат студенток 3-го курсу, 44,0% серед юнаків студентів 6-го курсу і 34,0% серед дівчат студенток 6-го курсу. Достатньо суттєвою була частка величин, які відзначали високий рівень розвитку соціальної емоційності - їх значення у юнаків-першокурсників складало 38,0% у дівчат-першокурсниць - 41,0%, у юнаків-третьокурсників - 22,0%, у дівчат-третьокурсниць - 51,0%, у юнаків-випускників - 32,0%, у дівчат-випускниць - 28,0%. Натомість питома вага показників, властивих для низького рівня соціальної емоційності, серед юнаків-студентів 1-го курсу становила 16,0%, серед дівчат-студенток 1-го курсу - 32,1%, серед юнаків-студентів 3-го курсу - 20,0%, серед дівчат-студенток 3-го курсу - 14,0%, серед юнаків-студентів 6-го курсу - 24,0%, серед дівчат-студенток 6-го курсу - 38,0%.

Дані, отримані в ході оцінки результатів за контрольною шкалою підтверджували високий рівень щирості студентів і, отже, достовірності відповідей, отриманих під час використання особистісного опитувальника Русалова, які повній мірі відповідали рівню встановлених середньонормативних значень.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Під час здійснення психогігієнічної оцінки властивостей темпераменту студентів та встановлення особливостей їх змін у динаміці навчання в медичному вищому навчальному закладі виявлено, що серед юнаків спостерігалась достатньо різнобарвна картина - найбільш високі відповідно до рівня вираження показники соціальної ергістичності, соціальної пластичності, соціального темпу, емоційності і соціальної емоційності були властиві для студентів-першокурсників, найбільш високі показники ергістичності, пластичності та темпу реакцій - для студентів-третьокурсників, найменш високі згідно із рівнем вираження показники соціальної ергістичності, соціальної пластичності, соціального темпу і соціальної емоційності були властиві для студентів-третьокурсників, найменш високі показники ергістич-

ності, пластичності, темпу реакцій і емоційності - для студентів-випускників. Разом з тим, у дівчат спостерігалась більш стабільна картина - в ході визначення показників соціальної ергістичності, пластичності, соціальної пластичності, темпу і соціального темпу, емоційності і соціальної емоційності найбільш високі показники були властиві для студентів, які навчалися на 3-му курсі, найменш високі - для студентів, які навчалися 6-му курсі, і,

лише у разі визначення показників ергістичності найбільш високі показники буди характерні для студенток, які навчалися на 3-му курсі, найменш високі - для студенток, які навчалися на 1-му курсі.

Виявлені особливості в подальшому мають бути ураховані в ході розроблення сучасних здоров'язберігаючих технологій та створення, на їх підставі, превентивного освітнього простору у медичних ВНЗ.

Список літератури

- Гільбух Ю. З. Темперамент і пізнавальні здібності школярів / Гільбух Ю. З. - К., 1992. - 216 с.
- Полька Н. С. Актуальні проблеми психогігієни дітей і підлітків: шляхи та перспективи їх вирішення (огляд літератури і власних досліджень) / Н. С. Полька, І. В. Сергета // Журнал НАМН України. - 2012. - Т. 18, № 2. - С. 223-236.
- Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / Райгородский Д. Я. - Самара: Изд. дом "Бахрах-М", 2000. - 672 с.
- Сергета И. В. Офтальмо-гигиенические аспекты современного визуального окружения детей, подростков и молодежи / И. В. Сергета, Л. В. Подригало, Н. В. Малачкова. - Вінниця: Діло, 2009. - 176 с.
- Сергета І. В. Організація вільного часу та здоров'я школярів / І. В. Сергета, В. Г. Бардов. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1997. - 292 с.
- Сердюк А. М. Психогігієна дітей і підлітків, страдаючих хронічними соматичними захворюваннями / Сердюк А. М., Полька Н. С., Сергета І. В. - Вінниця: Нова книга, 2012. - 336 с.

Стоян Н.В., Сергета І.В.

ПСИХОГИГІЄНИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СВОЙСТВ ТЕМПЕРАМЕНТА СТУДЕНТОВ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ИЗМЕНЕНИЙ В ДИНАМИКЕ ОБУЧЕНИЯ В МЕДИЦИНСКОМ ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Резюме. В ходе психогигиенической оценки свойств темперамента студентов выявлено, что среди юношей наиболее высокие в соответствии с уровнем выраженности показатели социальной эргистичности, социальной пластичности, социального темпа, эмоциональности и социальной эмоциональности были свойственны для студентов-первокурсников, наиболее высокие показатели эргистичности, пластичности и темпа реакций - для студентов-третьекурсников, наименее высокие показатели социальной эргистичности, социальной пластичности, социального темпа и социальной эмоциональности - для студентов-третьекурсников, наименее высокие показатели эргистичности, пластичности, темпа реакций и эмоциональности - для студентов-третьекурсников. Вместе с тем у девушек в ходе определения показателей социальной эргистичности, пластичности, социальной пластичности, темпа и социального темпа, эмоциональности и социальной эмоциональности наиболее высокие показатели были характерны для студенток 3-го курса, наименее высокие - для студенток 6-го курса.

Ключевые слова: студенты, медицинское высшее учебное заведение, свойства темперамента, психогигиеническая оценка.

Stoyan N.V., Serheta I.V.

PSYCHOHYGIENIC ASSESSMENT PROPERTIES OF TEMPERAMENT STUDENT AND FEATURES OF ITS CHANGES IN THE DYNAMIC OF LEARNING IN MEDICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Summary. During the psychohygienic assessment properties of temperament students of medical higher educational institution found that in youth the highest level of expression indicators of social erhistic, social plasticity, social rate, emotion and social emotion was characterized for first-year students, the least level of expression of erhistic, plasticity and the rate of reactions - for third-year students, the highest level of expression indicators of social erhistic, social plasticity, social rate, social emotion were characteristic for third-year students, erhistic plasticity, rate and emotion reactions - for graduate students. However, in girls in the determination of social erhistic, plasticity, social plasticity, rate and social rate, emotion and social emotion of highest level of were typical for students of the 3rd course, the least level - for students of the 6-rd course.

Key words: students, properties of temperament, medical higher educational institution, psychohygienic assessment.

Рецензент - д.мед.н., проф. Очерedyкo O.M.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2015 р.

Стоян Наталія Вікторівна - асистент кафедри загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова; +38 0432 35-62-23
 Сергета Ігор Володимирович - Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова; +38 0432 35-62-23; serheta@ukr.net